

Maadin nizamnamesinin 50 inci maddesinin tadiline dair 1/878 numaralı kanun lâiyhası ve İktisat ve Bütçe Encümenleri Mazbataları

T. C.
Başvekâlet
Muamelât Müdürlüğü
Sayı: 6/780

19 - III - 1931

B. M. M. Yüksek Reisliğine

Maadin nizamnamesinin 50 inci maddesinin tadiline dair İktisat Vekâletince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetinin 18-III-931 tarihli içtimasında Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâiyhası esbabı mucibesile birlikte takdim olunmuştur.

Muktzasının ifasına müsaade buyrulmasını rica ederim efendim.

Başvekil
İsmet

Maadin nizamnamesinin 50 inci maddesinde yığın halinde zuhur eden madenlerden alınacak resmi nisbî haddi asgarisinin tenziline dair esbabı mucibe lâiyhası

Resmî nisbî miktarın tesbitinde müessir olan âmiller, maadin nizamnamesinin 50 inci ve 52 inci maddelerinde kısmen mezkûr olduğu veçhile, madenin vaziyeti coğrafiyesi, jeoloji ve teknik noktai nazarından imalâtın kolaylık derecesi, madenin cinsi ve servet ve cesameti, nakil şeraiti ve imtiyazın verildiği esnada piyasanın vaziyeti, hülâsa madenin işlenmesinden temini melhuz olan menafidir.

Muhtelif mevaddı madeniyeden muhtelif derecede resim almak usulü yalnız bize münhasır olmayıp, bir çok Devletlerin maden kanununda buna tesadüf edilmektedir. Buna prensip itibarile itiraz edilemezse de 50 inci madde de yapılan tasnif doğru değildir. Filhakika damar ve yığından maada bir çok zuhurat eşkâli mevcut olduğu gibi bakır ve simli kurşun ve kömür de (bilhassa lignitler) yığın halinde zuhur edebilir. Zumpara, krom, borasit, lüle taşı, maden suları ve petrol ve müstekkâtı da ne zuhurat şekli ve nede jénése itibarile aynı sınıfa ithal edilemez. Zaten zuhuratın şekli de vehleten madenlerin imalindeki sühulet veya süubeti ve bunların servetini göstermez. Meselâ; krom madenleri umumiyet itibarile yığın şeklinde zuhur ettikleri halde, büyük miktarlara nadiren tesadüf edilir. Konkresyon halinde zuhur eden lüle taşı ve borasitin imali, diğer madenlerden daha müşkildir. Hele taharri ve ihzar hususları gayri muntazam olan yığınlar için damar halindeki zuhurata nisbetle çok daha zor ve hatta ekseriyetle tessadüfe bağlıdır.

Sureti imale gelince, bakır ve simli kurşun ve kömür madenlerini işlemek için mutlaka kuyu veya galeriye lüzum yoktur. Meselâ; madenleri üstü açık olarak işlenmiştir. Kurşun ve kömürler de de (bilhassa lignitlerde) taş ocakları gibi üstü açık imalât mevcuttur. Bilmukabele borasit, lüle taşı madenleriyle krom madenlerinin büyük bir kısmı mağarahafrile imal edilmekte olduğu gibi petrolharm işlen-tevakkıftır.

müsbet netice vermeyen sondajlar yapılmasına mümesi de pek de ucuz olmayan ve büyük bir kısmı

Binaenaleyh madenleri iki sınıfa ayırıp, bunlardan birisi için, diğer sınıfın âzamasının iki misli

miktarında bir asgarî tesbit etmek ve bu suretle yekdiğerinden ayrılamıyan iki grup arasındaki rabıtayı tamamen kaldırmak doğru olamaz.

Rüsümü nisbiyenin miktarı, Avrupa Devletlerinin kısmı âzamında yüzde beşten dundur. Halbuki bizde çıkan madenlerden kömür müstesna olmak üzere diğeri için, dahilde istihlâk hemen hemen yoktur. Bunlar memleket haricine çıkarıldığından dolayı yalnız bu yüzden bütün cevherlerimiz üzerinde tahmil ücreti ve deniz navlunu olarak 15 ilâ 20 şilinklik bir yük vardır. Bundan maada bizde para pahalı, tesisat ve muhafaza ve malzeme masarifi yüksek, amele ücreti dünl olmakla beraber muallem amele ve teknik personel azdır. Bütün bu âmiller madenlerimizin rentabilitesini son derecede sekte dar etmekte ve bundan dolayı memleketimizde yalnız en müsait madenler çalışabilmekte, fakat onların da kısmı âzamu bu günkü şerait altında ancak tutunabilmektedir.

Hal böyle iken birde yüksek resmi nisbî alınması bir çok madenlerimizin atıl kalmasını mücipl olmaktadır. Binaenaleyh rüsum politikamızın değiştirilmesine şiddetle lüzum olup, bu hususta esaslı tadilat hazırlanmaktadır. Fakat bu tadilat çıkarmaya kadar, bilhassa krom ve zımpara madenlerimiz için âcil tedbirler almak zarureti vardır. Memleketimiz bu iki maden hususunda çok zengindir ve sâlim bir maden siyaseti, memleketimizi krom ve zımpara istihsal eden memleketler arasında en ileri sıralara ilâ edebilir.

Halbuki aşrımız bidayetinde krom istihsalinde birinci derecede gelirken bu gün cihan krom istihsalâtına ancak yüzde 2,5 ilâ 3 nisbetinde iştirâk ediyoruz. Zımpara hususunda da uzun seneler, müstahsillerin başında bulunmuş iken bu mevkiimizi harbi umumiden sonra Yunanistana terketmiş bulunuyoruz.

Resmi nisbinin ne kadar mühim bir rol oynadığına, maden nizamnamesinin 26 ıncı maddesi mücibine ruhsatnameler en yüksek resme tabi bulunduğundan, ruhsatname devresinde bulunan krom madenlerinden hemen hiç imarat vuku bulmadığı ve imtiyazlı maddeler arasında da ancak Devlete ait olup, hususî bir mukaveleye binaen resmi nisbiden muaf olarak ihale edilmiş bulunan dağ ardı madenin en ziyade inkişaf edebilmiş krom madeni olması, kâfi derecede gösterir. Vakıa dağ ardı madeni bu inkişafını, mühim nisbette servet ve cesametine medyun ise de resmi nisbî de alınması çok müessir olmuştur.

Zaten bir cevher için resmi nisbî miktarı tayin edilirken bu cevheri istihsal eden diğeri memleketlerin istihsal şeraiti ve piyasa nazarı dikkatten dur tutulmamalıdır.

Zımpara için en büyük rakibimiz olan Yunanistanda zımpara madenleri devletin tahtı inhisarında olup, bu vaziyet Yunan zımparalarına fiat hususunda büyük bir serbesti vermektedir.

Krom hususunda da başlıca müstahsil olan cenubî Rodezya, Yeni Kaledonya, Hindistan, Cenubî Afrika İttihadı, Küba, Rusya, Yunanistan ve Yugoslavyada imal şeraiti bizdekinden daha müsait ve Cenubî Rodezya ve Yeni Kaledonya ve Hindistan madenlerinin servet ve cesameti bizim madenlerimizden daha büyüktür.

Piyasa da sair maadin için olduğu gibi fenadır. Hele sun'î aşmırcıların taammümü zımparacılığın belini büsbütün bükmektedir.

Zaten, rüsümü nisbiye hasılatı gayri safiye üzerinden alınan memleketlerde bu resmin piyasanın fevkalâde ahvalinde değiştirilmesi icap ettiğinden ve 53 üncü madde de hükümetin menafiini temine kâfi bulunduğundan yüzde on haddi asgarisinin kaldırılarak bu haddi asgarinin bütün madenler için tevhidene bire indirilmesi lâzım gelir.

Bir taraftan da yüzde on beş ve yüzde on altı nisbetinde resmi nisbî vermekte bulunup halen bu nisbetlerin indirilmesine lüzumu kat'î görülemiyen lületaş ve borasit madenlerimiz mevcut olduğundan nizamnamede muharrer yüzde yirmi haddi azamisinin ipkası icap etmektedir.

Binaenaleyh, rüsümü nisbiye esasatı değişinciyekadar, halen muattal kalmak tehlikesine maruz bulunan krom ve zımpara madenlerimize bir an evvel inkişaf imkânı bahşedilmek üzere 50 inci madde nizamiyenin merbut lâyiha vechile, yani (..... ondan yirmiye kadar) yerine (..... birden yirmiye kadar) suretinde âcilen tadili elzem olduğu mütalea kılınmıştır.

İktisat Encümeni mazbatası

T. B. M. M.

İktisat Encümeni

Karar No. 56

Esas No. 1/878

21 - III - 1931

Yüksek Reisliğe

Maadin nizamnamesinin 50 inci maddesinin tadili hakkındaki kanun lâyihasile esbabı mucibesi İktisat Vekili Beyin huzurile tetkik ve müzakere edildi.

Evvelleri pek büyük ihracat malmız olan bazı maddelerimizin hali hazır istihsal masraflarının fazlalığı dolayisile pahalıya mal oldukları, rüsumu nisbiyenin ziyadeliğinden ve fiat düşüklüğünden de ecnebi mahsulâtile rekabet edemeyecekleri hem Hükûmetin esbabı mucibesinden ve hem de verilen izahattan anlaşılmıştır.

Millî iktisat gayelerimize uygun olmıyan bu halin bertaraf edilmesi ve maden istihsalât ve ihracatımızın tezyidi çarelerinin temini için Meclisi Âliye arzolunan bu lâyihanın esas itibarile kabulüne karar verilmiş ve yalnız birinci maddesinin bazı cümlelerinde cümle ve kelime tashihâtı icrasını encümenimiz zarurî görmüş ve ehemmiyetine binaen müstacelen müzakeresi tensip olunmuştur.

Maden nizamnamesinin 1322 tarihli olması dolayisile ihtiyacı hazıramızı kavramamak ve bundan dolayı lüzumunda ve zaman zaman tadilâtıcrasına lüzum hissedilmekte olduğundan ihtiyaç ve terakkiyatı hazıraya uygun bir kanun lâyihasının biran evvel Meclisi Âliye arzı dahi encümenimizin cümleyi temenniyatındadır.

Havalesi ve hile Bütçe Encümenine tevdi olunmak üzere Yüksek Reisliğe takdim kılındı.

İk. En. Reisi	M. M.	Kâtip	Âza	Âza	Âza
	Mardin		Yozgat	İstanbul	
M. Rahmi	Ali Rıza		Tahsin	A. Hamdi	Edip Servet
Âza	Âza	Âza	Âza	Âza	Âza
	Mardin	Manisa	İzmir	İstanbul	Adana
İsmail	Nuri	Yaşar	Hüseyin	Hüseyin	Hamdi

Bütçe Encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Bütçe Encümeni

M. No. 85

Esas No. 1/878

24 - III - 1931

Yüksek Reisliğe

Maadin nizamnamesinin ellinci maddesinin tadiline dair olup İktisat Encümeni mazbatasile birlikte encümenimize tevdi kılınan kanun lâyihası İktisat Vekili hazır olduğu halde tetkik ve müzakere olunarak İktisat Encümeninin tadilâtı encümenimizce de aynen kabul edilmiş ve esasen İcra Vekilleri Heyeti kararile yapılmakta olan azamî ve asgarî hatlar arasındaki resim nisbetinin tayini işinin bu maddeye ilâvesi münasip görülmüştür. Müstacelen müzakere buyrulmak üzere Umûmî Heyetin tasvibine arz olunur.

Reis	Rs. V.	Kâtip	Âza	Âza	Âza	Âza
İstanbul	Burdur	Giresun	Aydın	Isparta	Niğde	Kütahya
Fuat	Vahit	Kâzım	Mühendis Mitat	Mükerrerem	Faik	Niyazi Asım
			Âza	Âza	Âza	Âza
			Sıvas	Erzurum	Maraş	Elâziz
			M. Remzi	Aziz	Behcet	H. Thsin

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Maadin nizamnamesinin 50 inci maddesini muaddil kanun lâyihası

Madde 1 — Maadin nizamnamesinin 50 inci maddesi berveği ati tadil edilmiştir:

Madde 50 — Rüsümü nisbiye bakır ve simli kurşun ve kömür gibi kuyu ve mağara hafrile imal olunan madenlerin hasilâtı gayri safiyesinden yüzde birden beşe kadar almır ve zımpara ve krom ve borasitli mevat ile lüle taşı ve sıcak ve soğuk miyahı madeniye ve petrol ve zift ve nef t gibi damar olmayıp yığın halinde bulunan mevaddın hasilâtı gayri safiyesinden yüzde birden yirmiy e kadar istifa olunur. İşbu rüsümü Avrupaya naklo lunmak üzere hazırlanmış veyahut türkiye ülkesin de kal ve izabe olunmak üzere kesrü tefrik olunup einsine göre yıkanmış olan cevherden ahzü tahsil edilir. Rüsümü nisbiye cevherin mevaddı safiyesinin iskeleden Avrupaya olan nakliyesile kal ve izabe mesarifinin tenzilinden sonra baki kalan kıymet üzerinden tayin ve istifa kılınır.

Madde 2 — İşbu kanun neşri tarihinden mu teberdir.

Madde 3 — İşbu kanunun icrasına İktisat ve Maliye Vekilleri memurdur.

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
İsmet	Yusuf Kemal	Zekâi
Da. V.	Ha. V.	Ma. V.
Ş. Kaya	Dr. T. Rüştü	M. Abdülhalik
Mf. V.	Na. V.	İk. V.
Esat	Hilmi	Mustafa Şeref
S. İ. M. V.		
Dr. Refik		

İKTİSAT ENCÜMENİNİN TADİLİ

26 mart 322 tarihli maden nizamnamesinin 50 inci maddesinin tadiline dair kanun lâyihası

MADDE 1 — 26 mart 322 tarihli maden nizam namesinin 50 inci maddesi aşağıdaki şekilde de ğiş tirilmiştir.

Nisbî rüsüm, bakır, simli kurşun ve kömür gibi kuyu ve mağara kazılarak çıkarılan madenlerin gayri safi hasilatından yüzde birden beşe kadar alınır. Zımpara, krom ve borasitli maddelerle lüle taşı, sıcak ve soğuk maden suları ve petrol, zift, nef t gibi damar olmayıp yığın halinde bulunan ma denlerin gayri saf hasilatından ise yüzde birden yirmiy e kadar almır. Bu resimler memleketlere gönderilmek üzere hazırlanmış veya dahilde kal ve izabe edilmek için kırılmış ayırt edilip einsine göre yıkanmış olan cevherden tahsil olunur. Nisbî rüsüm cevherin mevaddı safiyesinin iskeleden ihraç olun duğu mahalle olan nakliyesile kal ve izabe masra fımın indirilmesinden sonra geriye kalan kıymet üzerinden tayin ve istifa olunur.

MADDE 2 — Aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3 — Aynen kabul edilmiştir.

BÜTÇE ENCÜMENİNİN TADİLİ

26 mart 1322 tarihli maden nizamnamesinin 50 inci maddesinin tadiline dair kanun lâyihası

MADDE 1 — 26 mart 1322 tarihli maden nizamnamesinin 50 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Nisbî rüsum, bakır, simli kurşun ve kömür gibi kuyu ve mağara kazılarak çıkarılan madenlerin gayri safi hasılatından yüzde birden beşe kadar alınır. Zımpara, krom ve borsaitli maddelerle lüle taşı, sıcak ve soğuk maden suları ve petrol, zift, neft gibi damar olmayıp yığın halinde bulunan madenlerin gayri safi hasılatından ise yüzde birden yirmiye kadar alınır. Bu resimler ecnebi memleketlere gönderilmek üzere hazırlanmış veya dahilde kalıp ve izabe edilmek için kırılmış ayırt edilip cinsine göre yıkanmış olan cevherden tahsil olunur. Nisbî rüsum cevherin mevadî safiyesinin iskeleden ihraç olunduğu mahalle olan nakliyesile kalı ve izabe masrafının indirilmesinden sonra geriye kalan kıymet üzerinden tayin ve istifa olunur. Azamî ve asgarî hadler arasında resim nisbetinin tayini İcra Vekilleri Heyeti kararla olur.

MADDE 2 — Aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3 — Aynen kabul edilmiştir.